Woningbouwlocatie Dorpstraat Heumen

toetsing aan de natuurwetgeving

20 januari 2010

- tekst	dr. A.J.M. Schenkeveld
- productie	bureau Schenkeveld Vistraat 1, 4101 AC Culemborg Telefoon: 0345- 534245, Fax: 0345-534028 Email: schenkeveldbureau@planet.nl
- opdrachtgever	OOSTZEE stedenbouw, Arnhem
- contactpersoon	mr. W. Hijmans van OOSTZEE stedenbouw, Arnhem

Inleiding

Er bestaat het plan 1 woning te bouwen op een gedeelte van het perceel waarop de rentmeesterwoning aan de Dorpsstraat 39 te Heumen staat. Dit deel is nu in gebruik als (hobby)weide.

Het initiatief noodzaakt een wijziging van de huidige bestemming ‘’tuin (?)’’ naar ‘’woondoeleinden’’. Hiervoor wordt een bestemmingsplanwijziging gevolgd. In de ruimtelijke onderbouwing bij het verzoek om wijziging wordt een zogenaamde natuurtoets gevraagd.

Deze notitie moet dienen om te bepalen of er vanuit het oogpunt van natuurbescherming juridische en/of planologische belemmeringen voor de uitvoering van het plan zijn.

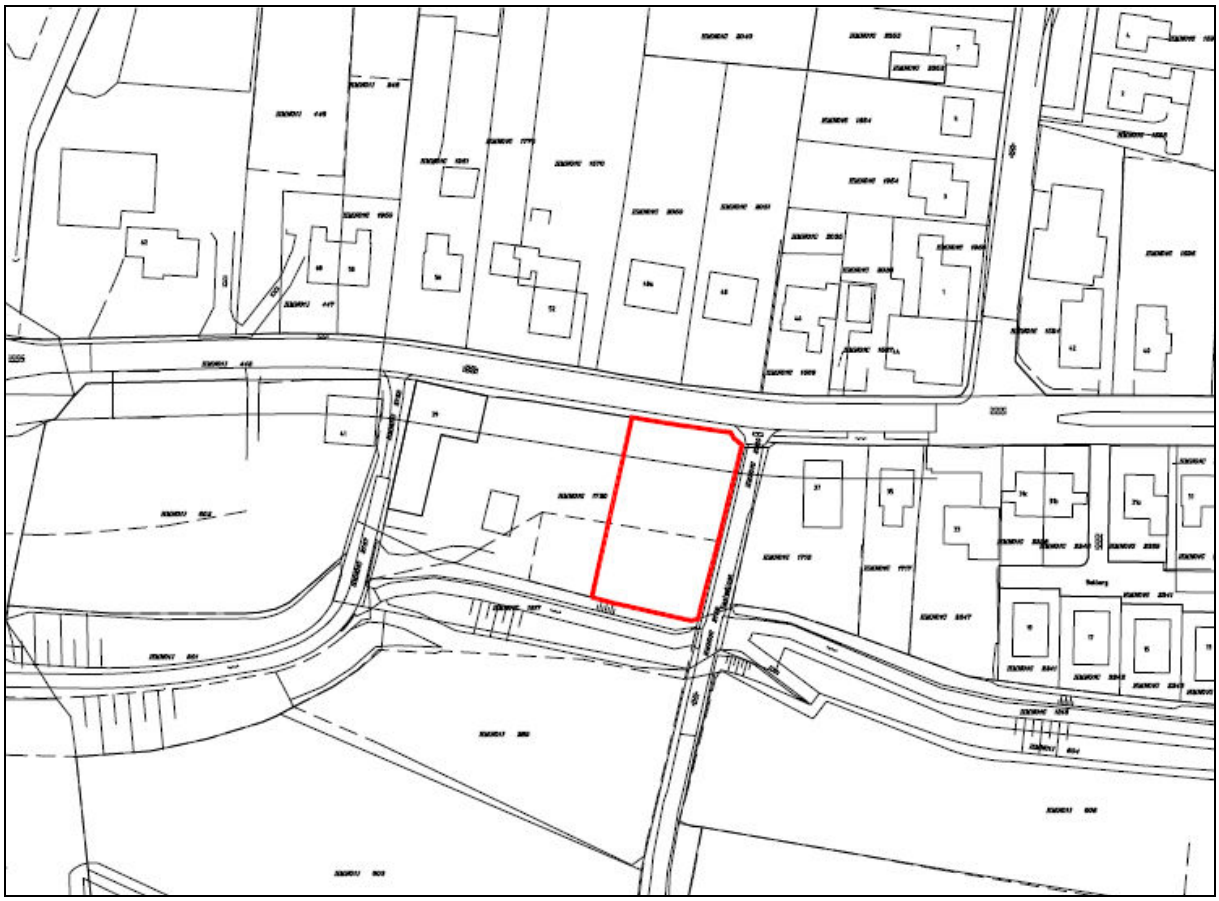

figuur 1: ligging bouwlocatie (rood omrand)

Het plangebied bestaat uit het oostelijke deel van het rentmeesterterrein. Dit deel is ca. 10 are groot. Het onderzoeksgebied is groter en omvat de zuidwestelijke dorpsrand van Heumen en de aangrenzende uiterwaarden van de Maas.

Gebiedsbescherming

Sedert de Natuurschoonwet 1928 zijn gebieden aangewezen ter bescherming van de daar aanwezige natuur. Recentelijk zijn als uitvloeisel van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zogenaamde Speciale Beschermingszones (SBZ) onderscheiden. Deze gebieden vormen samen het Nederlandse deel van Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden.
De Europese richtlijnen bepalen dat van elk project of plan dat niet direct verband houdt of nodig is voor het beheer van een SBZ, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor zo’n gebied een ‘passende’ beoordeling moet worden gemaakt rekening houdend met de instandhoudingsdoelstelling van het hele gebied. Het is de gewoonte om voorafgaand aan deze uitgebreide beoordeling te onderzoeken of er met betrekking tot het initiatief überhaupt broed- en wintervogels, andere planten-, diersoorten en habitattypen, waarvoor de SBZ is bedoeld in het geding zijn. Dit verslag is de weergave van een dergelijk verkennend onderzoek ook wel quick scan of voortoets genoemd. Een dergelijke voortoets wordt ook uitgevoerd voor projecten, die buiten de eigenlijke begrenzing liggen, maar wier effecten zich mogelijk wel doen gelden op de verderop gelegen natuurwaarden (‘externe werking’).

N.b. De Europese richtlijnen en de bescherming van de speciale beschermingszones zijn opgenomen in de nieuwe Natuurbeschermingswet. Deze is sedert oktober 2005 van kracht. Plannen, die van invloed zijn op de natuurlijke gesteldheid van een beschermd natuurmonument zijn vergunningplichtig. Ook de oude beschermde gebieden vallen onder dit nieuwe regiem.

Soortsbescherming
De Flora- en faunawet regelt sedert 2002 de bescherming van een groot aantal planten- en diersoorten. Voor handelingen die strijdig zijn met de verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats of dieren in hun natuurlijke leefomgeving moet ontheffing worden aangevraagd. Bij het aanvragen van een ontheffing moet de initiatiefnemer kunnen aantonen dat het maatschappelijk belang van de ingreep opweegt tegen de verwachte schade. Er worden 3 categorieën van bescherming (en daarmee toetsingskader) onderscheiden: streng beschermd – beschermd - algemeen. Om ontheffing te krijgen in het geval van streng beschermde soorten zal de initiatiefnemer moeten aantonen dat er geen alternatief is en er sprake is van dwingende redenen van groot openbaar belang.
Verder is het aanbevelingswaardig om voorafgaand aan de kap-, sloop- en bouwactiviteiten de beschermde soorten, die het plangebied als (deel)habitat gebruiken te inventariseren en bij gebleken schade en overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora en faunawet (F&f-wet) hiervoor ontheffing aan te vragen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt sedert maart 2005 voor algemene beschermde soorten (categorie 1) een vrijstelling.

In deze notitie wordt onderzocht in hoeverre het bouwrijp maken, de nieuwbouw en de functieverandering van het betreffend perceel in strijd zijn met de bepalingen van de Flora- en faunawet en de nieuwe Natuurbeschermingswet en of er dientengevolge ontheffing of vergunning moet worden aangevraagd.

Methode

Op 14 januari 2010 is het terrein bezocht om alle beschermde planten en dieren, die het plangebied en directe omgeving bewonen en gebruiken te inventariseren. Daarnaast is in de literatuur en de diverse provinciale beleidsplannen en achtergronddocumenten gezocht naar gegevens over de verspreiding van (beschermde) natuurgebieden en bijzondere (en beschermde) planten- en diersoorten in de omgeving.

Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt op een terrasrestrug langs een vlechtend afwateringsstelsel actief in het Weichselien (laatste ijstijd). De terrasrest ligt nu ingeklemd tussen de sneeuwsmeltwaterafzettingen afkomstig van de stuwwal van het Rijk van Nijmegen en de dekzandrug van de Overasseltsche en Hatersche Vennen.
De bovengrond van het Pleniglaciale (Midden-Weichselien) terras bestaat uit oude rivierklei.

De Dorpstraat en de Oude Boterdijk volgen de terrasrestruggen van Heumen. Ze zijn de bebouwingslinten die de eerste menselijke occupatie aanduiden. Het vroege landbouwkundige gebruik van deze hoge gronden bestond uit akkerbouw. Rond de woningen werd de grond als moestuin en boomgaard benut. Deze was vaak ommuurd.

Het maaiveld van het plangebied ligt op 11,8 m +NAP. De kruin van de dijk is 13,2 m +NAP hoog. De terreinhoogte loopt vanaf de dijk in zuidelijke richting af tot ca. 9 m +NAP aan de insteek van de sloot, die de Kasteellaan na ca. 100 m kruist.

Het plangebied is op dit moment in gebruik als hobbywei. Deze wordt aan 3 zijden omringd door een jonge singelbeplanting (Zomereik, Robinia, Beuk). Langs de Kasteellaan staat een oude (en versleten) meidoornhaag en langs de Dorpstraat een oude (en deels ingezakte) muur. Aan de zuidzijde is het plangebied open. Deze loopt door tot aan de voet van de Maasdijk.

Plangebied gefotografeerd vanaf de dijk aan de zuidzijde

Jonge singelbeplanting en oude meidoornhaag aan oostzijde

Gebiedsbescherming

De dichtstbijzijnde beschermde natuurgebieden liggen meer dan 7 km naar het oosten of meer dan 10 km naar het noorden weg. Het zijn respectievelijk het Natura 2000-gebied de Sint Jansberg, een landgoed op het zuidelijk deel van de stuwwal van het Rijk van Nijmegen en de Ooijpolder bij Nijmegen, een uiterwaard langs de Waal en onderdeel van het Natura 2000-gebied Gelderse Poort[1].

De uiterwaarden van de Maas zijn onderdeel van de ecologische hoofdstructuur van Nederland (EHS) en wel als en wel als de legenda-eenheid ‘’verweving’’en “natuur”’(zie figuur 2). De natuurdoelen voor het deelgebied ‘verweving’ zijn allerlei vormen van perceelrandbeplanting zoals hagen en knotboomrijen en voor het deelgebied ‘natuur’ bloemrijk grasland (basisch)[2].

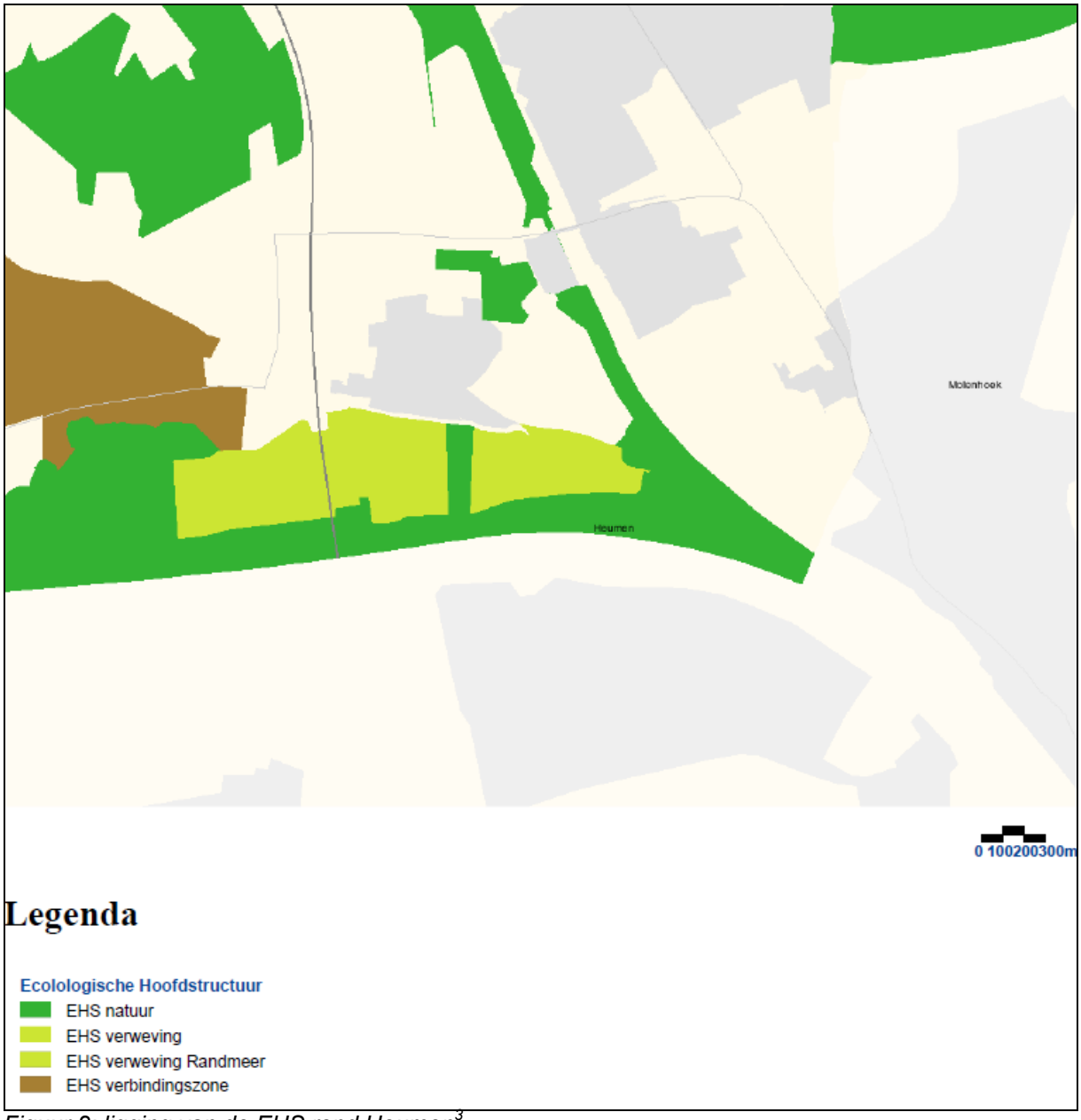

Figuur 2: ligging van de EHS rond Heumen[3]

[1] www.minlnv.nl
[2] Gebiedsplan natuur en landschap Rivierenland, provincie Gelderland, Arnhem.
[3] www.gelderland.nl

Beschermde soorten

Flora
De weide wordt tamelijk extensief beheerd. Spontaan gevestigde plantensoorten zijn Duizendblad, Gewone hoornbloem, Zachte ooievaarsbek, Gewone paardenbloem, Smalle weegbree, Kropaar, Gewoon dikkopmos. Het vegetatietype is de rompgemeenschap met Ruw beemdgras en Engels raaigras binnen de Weegbree-klasse (12RG1)[4]. Kritische soorten ontbreken waarschijnlijk. Door de sneeuwbedekking was de vegetatie slecht waarneembaar.
In de jonge singelbeplanting groeien enkele spontaan gevestigde zoomplanten als Klimop, Gewone vlier, Fluitenkruid, Witte dovenetel, Grote brandnetel en Stinkende gouwe.

In de betreffende kilometerhok 419-186 komen geen beschermde en 3 bedreigde soorten voor[5]. Dit zijn waarschijnlijk stroomdalgraslandplanten als Goudhaver, Kamgras en Kattendoorn. De aangrenzende dijk is een geschikte groeiplaats voor dergelijke soorten.

Vogels
D.d. 20 maart 2009 werden in het plangebied de volgende beschermde vogelsoorten waargenomen: Kauw, Koolmees, Merel, Vink, Houtduif, Zwarte kraai, Ekster, Spreeuw. Dit zijn algemene bos- en tuinvogels.

Het plangebied is verder waarschijnlijk (marginaal) onderdeel van de territoria van boerenlandvogels als Steenuil en Boerenzwaluw. Deze nestelen in de omgeving maar foerageren onregelmatig in (de omgeving van) het plangebied.

Alle vogels zijn als broedvogel streng beschermd. Sommige nesten zijn jaarrond beschermd. Van de waargenomen soorten betreft dit Koolmees, Zwarte kraai, Ekster.
Sommige soorten mogen bij overlast verjaagd of gedood worden. Van de waargenomen soorten betreft dit Kauw, Houtduif, Zwarte kraai, Ekster, Spreeuw.

De aangrenzende uiterwaarden zijn een belangrijke verblijfplaats voor ganzen (winterpopulatie tot 50.000 exemplaren). Het buitendijkse gebied is evenwel niet aangewezen als ganzenfoerageergebied. Het buitendijkse gebied is ook niet gekwalificeerd als weidevogelgebied.

Zoogdieren
Er zijn in het plangebied en directe omgeving alleen sporen van Haas, Konijn, Veldmuis en Mol waargenomen.

Loopsporen van Konijn

Molshopen

In de periode 1986-1997 zijn er in het betreffende kilometerhok geen waarnemingen van vleermuizen gedaan[6]. In de periode daarna (1997-2007) zijn 3 soorten waargenomen. Vleermuizen zijn streng beschermd (categorie 3). Soorten als Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger zijn gebouwbewonend en algemeen voorkomend. Andere soorten als Rosse vleermuis, Watervleermuis en Ruige dwergvleermuis verblijven in de zomer veelal in holtes van oude bomen. De bomen in de singel o.a.

[4] Schaminee, J. e.a., 1995-1999: De vegetatie van Nederland I-V; Opulus Press, Leiden.
[5] www.natuurloket.nl
[6] Dijkstra, v. e.a., 1999: Vleermuizen in Gelderland; provincie Gelderland, Arnhem.

Robinia, Zomereik, Beuk, Fijnspar, Zoete kers zijn te jong en hebben geen gaten. Er staan ook geen gebouwen in het plangebied die als verblijfplaats kunnen fungeren. Door de afwisseling van open en besloten is het plangebied wel geschikt als foerageergebied.

Das, een streng beschermde (categorie 3) soort, is bewoner van het Heumensche Bosch. Van hieruit maken exemplaren foerageertochten, waarbij vele verkeersslachtoffers vallen. Ten oosten van de A73 vallen deze vooral op de N271 inclusief op- en afritten naar de snelweg[7].
Het plangebied is omrasterd. Dassen zouden zich toegang kunnen verschaffen door onder het raster een opening te maken. Dit is niet gedaan. Waarschijnlijk is de nabijheid van woningen en een drukke weg te verstorend.

De andere strenger beschermde soort, die voor het betreffende kilometerhok wordt opgegeven is waarschijnlijk Steenmarter[8]. Steenmarter is tamelijk algemeen in het Rijk van Nijmegen.

Amfibieën, reptielen en vissen
In het onderzoeksgebied, kilometerhok 186-419, komt ten minste 1 beschermde (categorie 1) amfibiesoort voor[9]. Het plangebied en directe omgeving lijken alleen geschikt als landhabitat van Gewone pad en Bruine kikker.

Ongewervelde dieren
In de omgeving van het plangebied, kilometerhok 186-419, komen voor zover bekend geen beschermde ongewervelde diersoorten voor[10].

Conclusie
Het plangebied heeft voor zover met 1 veldbezoek in de winter is vast te stellen weinig natuurwaarde. Er komen in de omgeving enkele algemene (broed)vogels van bebouwing, tuin en park voor. De schapenweide en omgrenzende beplanting herbergen spontaan gevestigde ruigte- en graslandplanten. Deze hebben echter nauwelijks floristische waarde en zijn niet beschermd.

Initiatief

Het initiatief bestaat uit de bouw van 1 vrijstaande woning.

[7] http://geodata2.prvgld.nl/apps/groengelderland/
[8] www.natuurloket.nl
[9] www.natuurloket.nl
[10] www.natuurloket.nl/ en
Swaay, C. v., 1998: Vlinders van de Rode lijst in Gelderland; de Vlinderstichting, Wageningen.
Reemer, M. en V.J. Kalkman, 1998: Sprinkhanen en krekels van de rode lijst in Gelderland; EIS-Nederland, Leiden.
Kalkman, V.J., R. Ketelaar en M. Reemer, 1998:Libellen van de rode lijst in Gelderland; EIS-Nederland, Leiden.

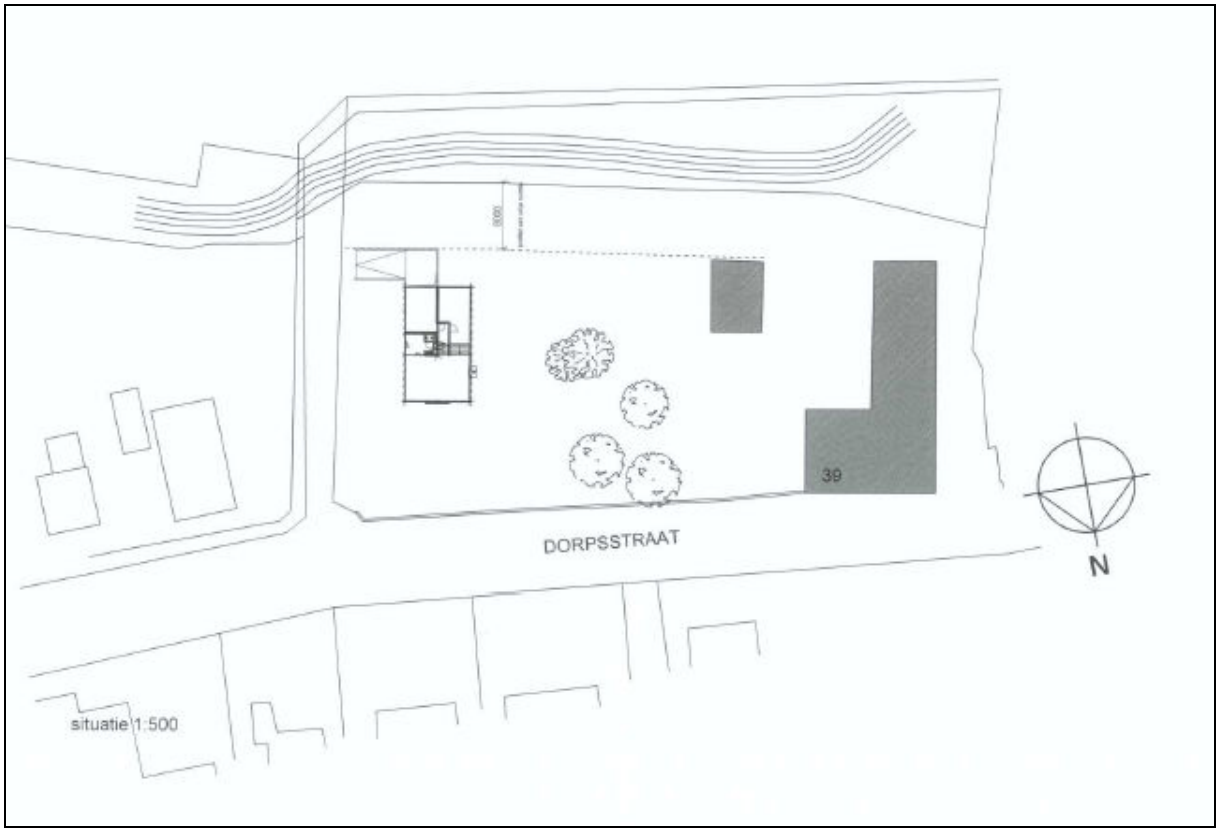

figuur 2: architectonisch ontwerp van 1 woning aan de Dorpsstraat te Heumen

De belangrijkste ecologische gevolgen van het initiatief hangen samen met het bouwrijp maken (1), de nieuwbouw en de inrichting van de buitenruimte (2), de onderschepping van het hemelwater (3), het woongebruik (4) en de uitstoot van geluid, licht, warmte e.d.(5).

Ad 1) Bij het bouwrijp maken wordt het terrein opgeruimd en vergraven. Daarbij worden geen verblijfplaatsen van beschermde soorten anders dan van categorie 1vernield. Voor algemeen beschermde soorten geldt bij ruimtelijke ingrepen sedert 2005 een vrijstelling.

Ad 2) Tijdens de bouw treedt door lawaai, bouwlampen en uitstoot van vervuilende stoffen verstoring van de natuur in de omgeving op. De omvang hiervan is beperkt en reikt niet of nauwelijks tot de (beschermde) natuurgebieden in de omgeving. Deze is een fractie van het geluid en licht dat op en rond de nabijgelegen A73 wordt geproduceerd.

Ad 3) Al het dakwater wordt afgevoerd naar een infiltratieriool.

Ad 4) Door de functieverandering verliezen een aantal bedreigde boerenlandvogels als Steenuil foerageergelegenheid. Dit verlies is te klein om directe gevolgen te hebben voor het betreffende paartje. Wel is dit plan onderdeel van de verdere verstedelijking van Heumen (cumulatief effect). Het is daarom belangrijk dat ter compensatie van dit verlies andere delen van het buitengebied geschikter gemaakt worden voor Steenuil (en andere boerenlandvogels en -dieren).

Het woongebruik en de daarmee samenhangende milieubelasting is per woning niet groter dan die van een gemiddelde eengezinswoning. De woning is bedoeld voor de lokale bevolking. Woningaanbod in Heumen zelf beperkt het aantal autobewegingen.

Ad 5) De locatie past in het programma restruimtes in het stedelijk gebied voor woningbouw te benutten en zo de uitstoot van milieubezwarende en natuurverstorende zaken te concentreren.
De buitenverlichting is sober (maximaal 4 extra punten) en gaat voor 24.00 uur uit. De (extra) uitstraling naar het buitendijkse gebied dient beperkt te zijn.

Conclusie

De bouw en het gebruik van de nieuwe woning aan de Dorpstraat te Heumen hebben geen ingrijpende ecologische gevolgen. Het plangebied herbergt alleen algemeen beschermde soorten en ook in de omgeving komen met uitzondering van Steenuil, Das en een drietal vleermuissoorten weinig bijzondere en streng beschermde soorten voor. Het initiatief heeft geen effecten op (beschermde) natuurgebieden in de omgeving (‘externe werking’).
Er hoeft geen ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet of vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet worden aangevraagd.
Tenslotte wordt aanbevolen het (cumulatief) verlies van foerageergelegenheid van Steenuil te compenseren met de aanleg van klein landschapselementen elders in het buitengebied van de gemeente (bijdrage in Groenfonds ?).